

Zajištění, vymáhání a zánik obchodních závazků v současné právní úpravě a jejich realizace v praxi

Martina Újezská

Bakalářská práce
2005

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Problémy spojené se zajištěním a zánikem obchodních závazků patří dnes k nejdůležitějším a nejfrekventovanějším. Žádný podnik by neměl opomenout v dnešním silně konkurenčním tržním prostředí prověřit a vybrat takové obchodní partnery, které mu zaručí platební a dodací podmínky, které si společně sjednali ve smlouvě. Ve své práci se zaměřuji na rozbor a analýzu způsobů zajištění, vymáhání a zániku závazků. Následně syntetizuji nedostatky v této oblasti podnikání a navrhuji firmě případná řešení a doporučení, jak předcházet problémům ohledně vymáhání.

Abstrakt ve světovém jazyce

There are different relationships between businessmen. It could be relations of production, industrial, supply, work law, commodity money etc. I would like to write about security of obligation in business relations, which are part of the law of obligations. It exist variety of provisory institutes. There are lien, contractual fine, warranty, banker's guarantee, grant, moratorium, bill of exchange, sole proprietorships and many others. It is very important to have secured debts in case you are the creditor of the firm, you do not know so much about, because it could bring big trouble in your business plans. There is a need to control regularly cash flow in every type of organization.

Srdečně děkuji vedoucímu mé bakalářské práce panu JUDr. Bohumilu Vránovi za odborné vedení práce, jeho kolegiální přístup a nespočet cenných rad a připomínek. Dále bych chtěla poděkovat odbornému konzultantovi – panu Ing. Romanu Müllerovi za jeho čas a řadu zajímavých a podnětných informací a námětů.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použitou literaturu jsem citovala.

Ve Zlíně 25. dubna 2005

.....

Vedení organizace, pro kterou se zpracovávala bakalářská práce a jejíž data byla v práci vyžita, nesouhlasí se zapůjčením práce třetí straně.

.....

podpis odpovědného zástupce organizace

OBSAH

OBSAH	3
ÚVOD.....	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1 OBCHODNÍ ZÁVAZKOVÉ VZTAHY	8
2 ZAJIŠTĚNÍ ZÁVAZKŮ	10
2.1 ZÁSTAVNÍ A PODZÁSTAVNÍ PRÁVO	11
2.1.1 Zastavení movité věci	12
2.1.2 Zastavení nemovité věci.....	12
2.1.3 Zástavní právo k pohledávce.....	13
2.1.4 Zástavní právo k cenným papírům.....	13
2.1.5 Podzástavní právo	13
2.2 ZADRŽOVACÍ PRÁVO	14
2.3 UZNÁNÍ ZÁVAZKU	15
2.4 SMLUVNÍ POKUTA	15
2.5 RUČENÍ.....	16
2.6 BANKOVNÍ ZÁRUKA.....	17
2.7 ZAJIŠŤOVACÍ PŘEVOD PRÁVA	18
2.8 POSTOUPENÍ POHLEDÁVKY	18
2.9 DOHODA O SRÁŽKÁCH ZE MZDY A JINÝCH PŘÍJMŮ	19
2.10 JINÉ PRÁVNÍ INSTITUTY	19
2.10.1 Otevření akreditivu.....	19
2.10.2 Směnka	20
2.10.3 Výhrada vlastnictví	20
3 ZÁNİK ZÁVAZKŮ	21
3.1 SPLNĚNÍ DLUHU.....	21
3.2 DOHODA STRAN - ZRUŠENÍ ZÁVAZKU NAHRAZENÍM, VZDÁNÍ SE PRÁVA DOHODOU	22
3.3 NEMOŽNOST PLNĚNÍ.....	22
3.4 UPLYNUTÍ DOBY	23
3.5 SMRT DLUŽNÍKA NEBO VĚŘITELE	23
3.6 ZAPOČTENÍ.....	23
3.6.1 Obecně k započtení	23
3.6.2 Podmínky započtení	24
3.6.3 Nepřípustnost započtení.....	24
3.6.4 Postup při zápočtu	24
3.7 NEUPLATNĚNÍ PRÁVA (PREKLUZE)	25
3.8 SPLYNUTÍ	26

3.9	NAROVNÁNÍ	26
II.	PRAKTICKÁ ČÁST	27
4	CHARAKTERISTIKA SPOLEČNOSTI VHOS, A. S.	28
4.1	EKONOMICKÉ UKAZATELE.....	30
4.2	OBLAST POHLEDÁVEK	30
5	PROBLÉMY S VYMÁHÁNÍM A ZAJIŠTĚNOST POHLEDÁVEK	32
5.1	PŘEDCHÁZENÍ PROBLÉMŮ S VYMÁHÁNÍM POHLEDÁVEK.....	32
5.2	REALIZACE ZAJIŠTĚNÍ	33
6	PORUŠENÍ OBCHODNÍHO ZÁVAZKOVÉHO VZTAHU	35
6.1	MIMOSOUDNÍ ŘEŠENÍ	35
6.1.1	Upomínka	35
6.2	SOUDNÍ ŘEŠENÍ.....	36
6.2.1	Platební rozkaz	37
6.2.2	Výkon rozhodnutí.....	40
6.2.3	Konkurzní řízení.....	40
7	POHLEDÁVKY A JEJICH DAŇOVÉ ZATÍŽENÍ	44
8	NÁVRHY A DOPORUČENÍ	45
	ZÁVĚR.....	48
	RESUME	49
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	50
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	52
	SEZNAM OBRÁZKŮ	53
	SEZNAM TABULEK.....	54
	SEZNAM PŘÍLOH.....	55

ÚVOD

Problémy spojené se zajištěním a zánikem obchodních závazků patří dnes k nejdůležitějším a nejfrekventovanějším. Snad každý rozhovor s lidmi z podnikové sféry, který se dotkne obchodních vztahů, skončí dříve či později u problému neplnění smluvních povinností, zejména neplacení dohodnuté ceny. Nezaplacení za dodané zboží, zhotovené dílo či poskytnutou službu se stalo jakýmsi podnikatelským folklorem. Je nemálo těch, kteří bez uzardění uzavírají obchodní smlouvy, které už při podpisu považují za pouhý cár papíru: placením se nemíní nikdy v budoucnu obtěžovat. Jsou tací, pro něž je dlužná částka vítaným, hlavně pak dostupným a levným úvěrem. Jen menší část mezi dlužníky tvoří ti, kterým nevyšel podnikatelský záměr nebo kteří přecenili svoje schopnosti a možnosti.

Zvrácená podnikatelská morálka nebývale rychle zdomácněla. U nás stále jako když neplatí odpradávná známé a všeobecně přijímané zásady poctivého obchodního styku, málo se ctí dobré mravy podnikání, které všude na západ od našich hranic platí více než psané právo.

Pro zpracování mé bakalářské práce jsem oslovila společnost VHOS, a. s. v Moravské Třebové. Na mé rozhodnutí měla podstatný vliv ochota firmy ke spolupráci a skutečnost, že jsem chtěla ve své práci postihnout problémy regionální společnosti se všemi aspekty její činnosti. Myslím si, že problémům ohledně zajišťování závazků a vymáhání pohledávek nebyla dosud v dostatečné míře věnována pozornost.

Ve své práci se chci zaměřit na rozbor a analýzu způsobů zajištění, vymáhání a zániku závazků. Následně syntetizovat nedostatky v této oblasti podnikání a navrhnout firmě případná řešení a doporučení, jak předcházet problémům ohledně vymáhání.

V první teoretické části, na základě studia dostupné literatury, obecně charakterizují způsoby zajištění a zániku obchodních závazků.

Ve druhé praktické části se budu zabývat skladbou pohledávek, způsoby jejich vymáhání a problémy, které s těmito obchodními styky souvisí. Na základě tohoto rozboru se pokusím o doporučení, které by firmě mohly pomoci zlepšit její finanční stav.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OBCHODNÍ ZÁVAZKOVÉ VZTAHY

Právními vztahy nazýváme ty společenské vztahy, které jsou upraveny právní normou. To znamená, že účastníci těchto vztahů podléhají závazným pravidlům chování určenými právní normou a mohou být k takovému chování přinuceni prostřednictvím k tomu příslušných státních orgánů. [1]

Závazkový právní vztah je dvoustranný vztah, v němž jedné straně – věřiteli vzniká právo na plnění, zatímco druhé straně – dlužníkovi povinnost plnit. Právo věřitele požadovat na dlužníkovi plnění vyplývající ze závazkového vztahu se označuje jako pohledávka, povinnost dlužníka plnit jako dluh nebo závazek. [7]

Obsahem závazku musí být především určení plnění, které má být poskytnuto. Může spočívat v povinnosti něco dát, konat, něčeho se zdržet nebo něco strpět. Plnění může být věcné nebo peněžité, může se týkat věcí určených jednotlivě nebo jen podle druhu. Věcmi určenými podle druhu jsou věci, které jsou určeny podle počtu, míry nebo váhy a mohou být nahrazeny jinými věcmi téhož druhu a jakosti.

Obchodní závazkové vztahy jsou ty závazkové vztahy, které vznikají, mění se a zanikají mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti.

Pro obchodní závazkové vztahy je charakteristické:

- Relativní povaha. To znamená, že jde o právní formu spojení mezi určitými, individuálně určenými osobami, konkrétně oprávněnou a konkrétně povinnou osobou, kdy právu jedné osoby odpovídá povinnost osoby druhé. Z toho vyplývá, že osoby právního vztahu mají mezi sebou práva a povinnosti navzájem. Opakem je například právo vlastnické, kdy určité, individuálně určené osobě jako nositeli práv odpovídá povinnost neurčitého počtu blíže neurčených osob jako nositelů povinností, přičemž se tato povinnost omezuje zejména na nekonání něčeho – nerušení oprávněného v jeho právech.
- Majetkový charakter vyjadřuje tu skutečnost, že prostřednictvím těchto vztahů se uskutečňuje pohyb majetku, majetkové dispozice.

- Vzájemnost práv a povinností označuje, že subjekty závazkového vztahu vůči sobě vystupují v opačném postavení a to tak, že právu jedné strany odpovídá povinnost strany druhé a naopak. Charakteristické pro obchodní závazkové vztahy je široká smluvní volnost. Ustanovení zákona mají převážně dispozitivní povahu¹. Výjimku tvoří pouze kogentní (opak dispozitivního) ustanovení taxativně vyjmenovaná v § 263 obchodního zákoníku. Při určení práv a povinností ze závazkového vztahu se přihlíží i k obchodním zvyklostem obecně zachovávaným v příslušném obchodním odvětví, pokud nejsou v rozporu s obsahem smlouvy nebo zákonem. Obchodní zvyklosti mají přednost před dispozitivními ustanoveními zákona.
- Objektem je jednání za účelem dosažení zisku.
- Subjektem jsou především podnikatelé.

Zákon umožňuje určit obsah obchodních závazkových vztahů i pomocí vykládacích pravidel. Rozeznáváme vykládací pravidla všeobecná a zvláštní. Na rozdíl od všeobecných obchodních podmínek je lze použít jen tehdy, jestliže smlouva obsahuje doložku, na kterou se tato pravidla vztahují. Rozhodující jsou vykládací pravidla, na která odkazuje smlouva. Vykládací pravidla se používají především v mezinárodním obchodě (např. INCOTERMS). [3]

¹ Osoby mají možnosti si vzájemná práva a povinnosti dohodnout ve smlouvě odchýlně do ustanovení zákona.

2 ZAJIŠTĚNÍ ZÁVAZKŮ

Zajištění závazku spočívá v tom, že splnění či dodržení určitého závazku (povinnosti), vyplývajícího z obchodního závazkového vztahu je zajištěno určitým zákonným (právním) instrumentem neboli prostředkem. Účastník obchodního závazkového vztahu, který je stranou oprávněnou domáhat se splnění konkrétního závazku, si zajišťuje splnění tohoto hlavního závazku závazkem dalším, tzv. vedlejším. Zajištění závazků ve vztazích mezi podnikateli tudíž slouží ke zvýšení právní jistoty a stability v těchto vztazích a přispívá tak k celkové rovnováze v obchodní, podnikatelské sféře. [4]

Za současného stavu podnikatelského prostředí u nás, kdy zejména platební morálka dosahuje samého dna, se dostávají do popředí možnosti, které zákon dává věřitelům k tomu, aby si vylepšili svoji pozici. Je však třeba předeslat, že sebeumnější a právnicky perfektní zajištění závazku nedává věřiteli stoprocentní záruku toho, že jeho pohledávka bude v době splatnosti skutečně uspokojena. Právními prostředky nelze zcela vyloučit nejistotu a riziko v konkrétním obchodním vztahu. Lze je ale použitím těchto prostředků alespoň minimalizovat.

Platí pravidlo, že o závazku, který je – některým z právních prostředků nebo jejich kombinací – zajištěn, lze soudit, že byl přijat s větší odpovědností.

Právní prostředky zajištění závazku plní současně několikero funkci:

- Mohou **působit preventivně** – vést dlužníka ke splnění závazku. Zajišťovací prostředky, při vhodném zakotvení ve smlouvě, poměrně důrazně upozorňují dlužníka na nepříjemné následky, zejména majetkovou újmu, jež mu v případě, že závazek nesplní včas a řádně, hrozí.
- S tím souvisí i **funkce zajišťovací**, která je dána samotnou podstatou těchto prostředků – zvyšují právní jistotu oprávněného, že zajištěná pohledávka bude uspokojena.
- Pro případ, že dlužník takovou pohledávku nesplní, umožňují zajišťovací instituty použití náhradního způsobu jejího uspokojení. To znamená, že plní **funkci uhrazovací**.

Nalezení optimální varianty zajištění závazku závisí na tom, kolik je účastník schopen z právního i komerčního hlediska posoudit, jaké jsou v daných podmínkách konkrétního obchodního případu výhody a nevýhody použití zajišťovacích prostředků, jednotlivě i

v jejich kombinaci. Nejméně vhodné jsou ty, které plně závisejí na osobě dlužníka, jako nespolehlivěji se jeví ty, které dávají do dispozice hodnoty, z nichž lze nesplněnou pohledávku uspokojit.

Naše právo zná celou řadu zajišťovacích prostředků. K zajištění obchodních závazkových vztahů slouží v souladu s úpravou v obchodním a občanském zákoníku jednak ty prostředky, které mají výlučně zajišťovací funkci (ručení, zástavní právo, zadržovací právo), jednak ty, jež plní mimo jiné i zajišťovací funkci (např. směnka). Mezi zajišťovacími vztahy nalezneme závazkové vztahy i práva věcná (zástavní právo). [7]

2.1 Zástavní a podzástavní právo

Zástavní právo, ve srovnání s ostatními zajišťovacími prostředky, dává věřiteli při poměrně nízkých výdajích vysokou míru pravděpodobnosti náhradního uspokojení. Jelikož je zde určitá věc vyhrazena k uspokojení věřitele jako zástava pro případ, že jeho pohledávka nebude splněna, je dlužník nejen důrazněji než v jiných případech zajištění veden ke splnění povinnosti splatit dluh, ale hlavně věc daná do zástavy poslouží při neslání dlužníkových platebních povinností jako zdroj náhradní úhrady dluhu. [1]

Obecná úprava zástavního práva je obsažena v občanském zákoníku (§152 až 174).

§153 občanského zákoníku

(1) Zástavou může být věc movitá nebo nemovitá, podnik nebo jiná věc hromadná, soubor věcí, pohledávka nebo jiné majetkové právo, pokud to jeho povaha připouští, byt nebo nebytový prostor ve vlastnictví podle zvláštního zákona, obchodní podíl, cenný papír nebo předmět průmyslového vlastnictví.

(2) Zástavní právo se vztahuje i na příslušenství, přírůstky a neoddělené plody zástavy.

Zástavní a podzástavní právo upravuje především občanský zákoník (§152 a násl.). Kromě úpravy vzniku zástavního práva ze zákona nemá o tomto zajišťovacím institutu obchodní zákoník zvláštní pravidla

Účastníky právního vztahu jsou věřitel na jedné straně (jinak také zástavní věřitel), dlužník (dlužník v hlavním závazkovém vztahu) a zástavce (zástavní dlužník) na straně druhé. Dlužník a zástavce jsou sice často osoby totožné (dlužník se zřízením zástavního práva stává zároveň zástavcem), ale nemusí tomu tak být. Pak ke vztahu zástavce věřitel –

dlužník přistupuje třetí osoba – zástavce, jenž poskytnutím své věci do zástavy zajišťuje splnění dlužníkovy závazku. [7]

Předmětem zástavy může být kterákoliv věc movitá i nemovitá, nevyjímaje ani spoluvlastnický podíl, cenné papíry či pohledávky. Vždy však musí jít o věc individuálně určenou a samostatnou. Kromě toho musí jít i o věc zcizitelnou. To znamená, že ji lze zpeněžit nebo převést na jinou osobu. [1]

2.1.1 Zastavení movité věci

Je-li zástavou věc movitá, vyžaduje se k platnému řízení zástavního práva písemná smlouva, daná věc musí být odevzdána zástavnímu věřiteli či jiné osobě, na které se zástavce a zástavní věřitel dohodli, aby u ní byla zástava uschována.

Pokud je odevzdána osobě odlišné od zástavního věřitele (uschovatele), je třeba do smlouvy zakotvit, že věc bude vydána zástavnímu věřiteli k výkonu zástavního práva a že p zániku zástavního práva bude zástavci vrácena. Ve smlouvě je vhodné určit, jakým způsobem se prokáže nárok na vydání (vrácení) věci, na úhradu nákladů spojených s její úschovou a na odměnu uschovatele. [7]

Odevzdání věci může být nahrazeno tím, že se vznik zástavního práva vyznačí v listině, která jednak osvědčuje vlastnictví zástavce k zástavě, jednak je nezbytná k užívání věci. K vyznačení zástavního práva je oprávněn orgán, který může v listině provádět úřední záznamy.

Zastavená věc musí být dále označena tak, aby to, že je zástavou, bylo každému zjevné. Teprve tímto označením je vznik zástavního práva dovršen. Označení musí být tak zjevné, aby je nikdo nemohl přehlédnout, leda snad jen při nápadné nepozornosti. Obvykle se tak děje tzv. zástavními štítky s textem „Zastaveno ve prospěch ... podle ...“.[8]

2.1.2 Zastavení nemovité věci

Jde-li o zastavení nemovitosti, vzniká zástavní právo na základě písemné smlouvy až vkladem zástavního práva do katastru nemovitosti.

Řízení o povolení vkladu zástavního práva zahájí katastrální úřad vždy na návrh zástavního věřitele nebo zástavce. Dnem zahájení řízení o vkladu je den doručení návrhu, ať již došlého poštou nebo předaného osobně v podatelně příslušného katastrálního úřadu.

Tato doba je pak rozhodující při určování pořadí zástavních práv v případě, kdy je tatáž nemovitost zatížena několika zástavními právy.

Vznik zástavního práva předpokládá, aby nastaly obě skutečnosti:

1. aby účastníci uzavřeli platnou zástavní smlouvu,
2. aby bylo přijato pravomocné rozhodnutí o vkladu zástavního práva k nemovitosti (zástavy) do katastru nemovitosti. [7]

2.1.3 Zástavní právo k pohledávce

Písemnou smlouvou lze zastavit i pohledávku, jestliže předmětem jejího plnění je věc, právo nebo jiná majetková hodnota. Smlouva vzniká mezi zástavním věřitelem a zástavcem, který je věřitelem pohledávky použité k zajištění. Zástavní právo je účinné vůči dlužníkovi, jen jestliže je poddlužník o tom písemně vyrozuměn zástavcem nebo jestliže vznik zástavního práva je mu prokázán zástavním věřitelem.

Je-li dlužník ze závazkového vztahu zároveň věřitelem v závazkovém vztahu jiném, může tuto svoji pohledávku dát do zástavy věřiteli v závazkovém vztahu, v němž je dlužníkem. [6]

2.1.4 Zástavní právo k cenným papírům

Podmínky zřízení zástavního práva jsou různé podle toho, jsou-li listinné nebo zaknihované cenné papíry.

Má-li být předmětem zástavy cenný papír, který je převoditelný rubopisem, musí být učiněn zástavní rubopis, tj. na rub cenného papíru musí být zapsáno prohlášení majitele cenného papíru o tom, že dává tento cenný papír do zástavy.

U zaknihovaného cenného papíru zástavní právo vzniká až registrací zástavního práva v evidenci Střediska cenných papírů. Příkaz k registraci může dát zástavní věřitel, zástavní dlužník nebo zástavce. Přikládá se prvopis nebo úředně ověřená kopie zástavní smlouvy. [7]

2.1.5 Podzástavní právo

Podzástavní právo je zvláštní způsob zastavení pohledávky. Vznikne, jestliže se pohledávka zajištěná zástavním právem dá do zástavy jinému zástavnímu věřiteli.

Podzástavní právo se zřizuje písemnou smlouvou, jejímiž účastníky jsou podzástavní věřitel („podzástavní“ proto, že zástavou je zde již dříve zastavená pohledávka – „podzástava“) a podzástavce.

Zvláštnost úpravy podzástavního práva spočívá v tom, že k jeho vzniku zákon nevyžaduje souhlas vlastníka zastavené věci. Avšak podzástavní právo lze vůči němu uplatnit, jen když mu byl jeho vznik oznámen. [7]

2.2 Zadržovací právo

Podstata zadržovacího práva spočívá v tom, že věřitel, který je jinak povinen vydat dlužníkovi movitou věc, může tuto věc zadržet k zajištění své splatné peněžní pohledávky, a to vůči tomu, komu je povinen věc vydat. Význam zadržovacího práva spočívá v tom, že má donutit dlužníka k dobrovolnému splacení dluhu pod hrozbou, že věřitel uplatní své právo a dlužníkovu věc, kterou má u sebe zadržít. [7]

Také zadržovací právo je upraveno v občanském zákoníku (§175 a násl.).

Na rozdíl od zástavního práva se zadržovací právo neuplatňuje smluvně, ale faktickým zadržením věci na základě zákona. Jde tedy o jednostranný úkon věřitele, k němuž se nevyžaduje ani předchozí výzva dlužníkovi, aby splnil svůj závazek, ani poskytnutí náhradní lhůty pro splnění. Věřitel má ovšem uloženu povinnost bezodkladně vyrozumět dlužníka o zadržení věci a o důvodech, které k zadržení vedly. [7]

Zadržením věci z dlužníkovy majetku, kterou má oprávněný věřitel v držení si vytváří situaci příznivější pro uspokojení své splatné pohledávky. Pouze v případě, že nátlak na dlužníka bude neúčinný, má věřitel možnost domáhat se práva na přednostní uspokojení z výtěžku zadržované věci soudním rozhodnutím.

Což znamená, že věřitel sám nemůže zadrženou věc prodat. Zákon mu pouze dává právo, aby mu při výkonu rozhodnutí soudu o prodeji předmětné věci byla dána přednost před ostatními věřiteli včetně konkurzních věřitelů.

Při realizaci zadržovacího práva je nutná maximální obezřetnost zejména proto, že nesplněním zákonem stanovených podmínek může věřitel porušit oprávněné zájmy dlužníka. [4]

2.3 Uznání závazku

Jedná se o jednostranný projev vůle dlužníka, kterým dává věřiteli najevo, že svůj závazek uznává. Pro věřitele má význam především v tom směru, že se stává jisté, že v době uznání dluh trval - potvrzuje se jeho existence.

Pro obchodní závazkové vztahy platí výhradně úprava provedená v § 323 obch. zák. (narozdíl od občanskoprávní úpravy v § 558 obč. zák., která používá pojem uznání dluhu).

Nezbytnou obsahovou náležitostí uznání závazku musí být projev vůle dlužníka, že uznává závazek a dále z uznání musí být patrné, který závazek je uznáván, a tento úkon musí být směřován osobě věřitele. [4]

Dojde-li k uznání jsou s tím spojeny dva zvláštní právní účinky:

1. **Zakládá právní domněnku**, že závazek v době, kdy k uznání došlo, trval. Uznání závazku tak usnadňuje věřiteli procesní situaci v případě sporu: nemusel by už prokazovat ani vznik závazku ani jeho výši v době uznání. Ovšem tato domněnka je vyvratitelná, což znamená, že dlužník, může uplatnit námitku, že závazek nevznikl, že byl splněn nebo že již z jiného důvodu zanikl. Aby však tuto námitku soud přijal, musel by dlužník skutečnost, kterou domněnku uznání závazku vyvrací, prokázat. Důkazní břemeno vyvrácení leží tudíž na dlužníkovi.
2. Od uznání začíná **běžet nová (čtyřletá) promlčecí doba**

Závazek lze uznat s týmiž právními účinky i opakovaně. pro oblast obchodu však platí, že „prodlužování“ promlčecí lhůty nelze ani opakovaným uznáváním závazku protahovat donekonečna, protože i tu platí, že promlčecí doba skončí v každém případě nejpozději uplynutím čtyř let ode dne, kdy začala běžet poprvé. Uznat lze i dluh promlčený. [7]

2.4 Smluvní pokuta

Strany si mohou jako další sankci vůči dlužníkovi sjednat povinnost dlužníka, že mu při nesplnění závazku vzniká povinnost zaplatit určitou částku stanovenou ve smlouvě. Právní úprava zajištění závazku smluvní pokutou je provedena v občanském zákoníku (§ 544 a 545). S odchylkami, které stanoví § 300 až 302 obch. zák., platí i pro obchodní závazkové vztahy. [7]

Smluvní pokutu je třeba sjednat písemně a v ujednání o ní musí být určena její výše nebo stanoven způsob jejího určení. Pokud si strany nedohodnou něco jiného, musí dlužník - i přes zaplacení smluvní pokuty - povinnost, jejíž splnění bylo smluvní pokutou zajištěno, splnit.

Výše smluvní pokuty je ponechána na vzájemné dohodě stran. Lze se dohodnout na určité jednorázové částce, rovněž lze sjednat výši pokuty v procentech z ceny. Výše smluvní pokuty může být závislá na době, po níž dlužník porušuje svůj závazek (např. za každý den či měsíc prodlení je povinen zaplatit určitou částku).

Z právních zásad vyplývá, že výše smluvní pokuty by měla být přiměřená a měla by odpovídat významu a hodnotě zajišťovaného závazku, případně škody, která by při jeho porušení hrozila. Neměla by být v rozporu s obecně uznávanými zásadami poctivého obchodního styku a nesmí se přičít dobrým mravům. V opačném případě má podle § 301 obchodního zákoníku soud možnost do již uzavřeného smluvního vztahu vstoupit a nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu snížit, a to až do výše škody vzniklé do doby soudního rozhodnutí porušením smluvní povinnosti, na kterou se smluvní pokuta vztahuje. [6]

2.5 Ručení

Ručení je zajišťovacím prostředkem, který je upraven zvlášť pro oblast občanskoprávních vztahů (§ 546 až 550 obč. zák.) a zvlášť pro oblast obchodních závazkových vztahů (§ 303 až 312 obch. zák.). To znamená, že pokud se týká ručení, použití úpravy občanského zákoníku na vztahy mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti nepřichází v úvahu.[7]

Věřitel si může zajistit splnění závazku tím, že mu v případě, kdy dlužník v době splatnosti závazek nesplní, vznikne na základě smlouvy o ručení právo požadovat splnění závazku od ručitele. Význam ručení jako zajišťovacího prostředku se zvyšuje tím, že dochází k rozšíření okruhu majetku, z kterého může věřitel uspokojit svoji nesplacenou pohledávku. Ve srovnání třeba se zástavním právem věřitel sjednáním ručení získává výhodnější pozici v tom směru, že může dosáhnout uspokojení svého nároku nejen ze zástavy, ale z celého ručitelova majetku.

Ručení vzniká jednostranným písemným prohlášením ručitele věřiteli, že uspokojí jeho pohledávku, nesplní-li dlužník svůj určitý závazek. [6]

Povinnost splnit svůj závazek z ručení vzniká ručiteli teprve tehdy, jestliže dlužník se dostal do prodlení se splněním své povinnosti a nesplnil ji ani v přiměřené době poté, co byl k tomu písemně věřitelem vyzván. Platí tedy, že výzvě o zaplacení adresované ručiteli, musí předcházet věřitelova výzva o zaplacení adresovaná dlužníkovi. Existují však výjimky:

- věřitel ji nemůže z objektivních důvodů uskutečnit (není mu např. znám pobyt dlužníka)
- je nepochybné, že dlužník svůj závazek nesplní (např. byl na jeho majetek prohlášen konkurz).

Proti požadavku věřitele na splnění závazku může ručitel uplatnit všechny námitky, k jejichž uplatnění je oprávněn dlužník (např. může namítat neplatnost závazku, promlčení, nepřiměřenou výši požadovaného plnění, atd.).

Ručení zaniká zánikem závazku, kterým je zajištěn. K zániku ručení ale nedochází v případech, kdy:

- zajištěný závazek zanikl pro nemožnost plnění dlužníka, ale je splnitelný ručitelem,
- právnická osoba, jež je dlužníkem, zanikla,
- zajištěný závazek zanikl dohodou stran o zřízení nového závazku. [7]

2.6 Bankovní záruka

Jedná se o zvláštní případ ručení, kdy ručitelem je banka. Bankovní záruka je z hlediska věřitele všeobecně považována za nejrychlejší a nejúčinnější prostředek, jímž si věřitel může zajistit splnění peněžitého závazku. Její provedení, jakož i riziko, že dlužník závazek nesplní, přenáší věřitel na záruční banku. Ta si pak sama musí zajistit splnění pohledávky od dlužníka, za kterého převzala bankovní záruku.

Jelikož bankovní záruka přichází v úvahu jen v rámci obchodních závazkových vztahů, upravuje ji obchodní zákoník (§ 313 a násl.).

Základním předpokladem vzniku bankovní záruky je písemné prohlášení banky učiněné v záruční listině, kterým se banka zavazuje, že uspokojí věřitele do výše stanovené částky, jestliže dlužník nesplní určitý závazek.

Narozdíl od ručení není banka v případě bankovní záruky oprávněna uplatňovat vůči věřiteli žádné námitky, nevyjímaje ani ty, které by vůči věřiteli mohl uplatňovat dlužník (předpokladem však je, že záruční listina v otázce námitek banky neobsahuje jinou úpravu). [7]

Splnění závazku bankou způsobuje zánik závazku dlužníka vůči věřiteli, tj. závazku zajištěného bankovní zárukou. K tomu, aby banka splnila závazek se nevyžaduje souhlas dlužníka.

2.7 Zajišťovací převod práva

Věřitel může uzavřít s dlužníkem smlouvu, ve které dlužník převede na věřitele určité své majetkové právo. Význam zajištění převodem práva spočívá v tom, že v případě nesplnění závazku bude věřitel uspokojen z převedeného práva.

Jelikož obchodní zákoník se úpravou tohoto zajišťovacího prostředku nezabývá, platí úprava provedená občanským zákoníkem (§ 553) v plném rozsahu i pro obchodní závazkové vztahy.

Toto ustanovení dává účastníkům možnost, aby k zajištění závazku dlužník převedl na věřitele své majetkové právo. Nejčastěji jde o pohledávku, kterou má dlužník vůči třetí osobě, může jít však i o vlastnické právo k věci nebo k předmětu průmyslového vlastnictví (práva k vynálezu, užitému vzoru, ochranné známce atd.).

Převod práva k zajištění pohledávky se děje písemnou smlouvou. Předmětem převodu může být jen právo dlužníka, nikoli právo třetí osoby.

2.8 Postoupení pohledávky

Zajišťovacím prostředkem, který je upraven výhradně občanským zákoníkem (§554), je zajištění postoupením pohledávky (jinak známé jako cese). Postoupení pohledávky věřitelem jiné osobě (cese) znamená, že tato osoba vůči témuž dlužníkovi nastupuje na místo původního věřitele.

V tomto směru jde o obdobu zajišťovacího převodu práva, pouze s tím rozdílem, že k zajištění závazku postoupením pohledávky může být použita jak pohledávka dlužníka, tak pohledávka třetí osoby.

Dlužník nebo třetí osoba (tzv. postupitel) postoupí smlouvou svoji pohledávku věřiteli (tzv. postupníkovi) s tím, že bude opět postoupena zpět, jakmile se stane zajištění věřitelovy pohledávky bezpředmětným, tedy zejména bude-li dluh zaplacen nebo zanikne-li jiným ze zákony uznaným způsobů. [1]

2.9 Dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů

Jako jeden ze zajišťovacích prostředků je tato dohoda upravena pouze v občanském zákoníku (§551), v obchodních závazkových vztazích má jen omezenou působnost. Tuto úpravu doplňují pracovněprávní předpisy.

Věřitel a dlužník uzavírají mezi sebou dohodu o srážkách ze mzdy či jiného příjmu k uspokojení pohledávky. Zákon vyžaduje, aby dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů byla uzavřena písemně. Obsahem dohody je souhlas dlužníka s tím, že plátce jeho mzdy nebo jiného příjmu bude provádět srážky ve sjednané výši a sraženou částku vyplácet věřiteli. Uzavřením dohody vzniká věřiteli právo, aby po splatnosti pohledávky mu byly převáděny částky sražené podle této dohody ze mzdy (jiného příjmu) dlužníka. [7]

2.10 Jiné právní instituty

Zajišťovací funkci plní také jiné instituty, které ale nebyly zřízeny pouze pro zajištění závazků. Vznikají již při zřizování obchodního závazkového vztahu a nemají akcesorický charakter. Do této kategorie bych zařadila platební a dodací podmínky, které jsou ukotveny v některých produktech, jako jsou např.:

- akreditiv
- směnka
- výhrada vlastnického práva.

2.10.1 Otevření akreditivu

Podstata této formy placení peněžitého závazku spočívá v tom, že smlouvou o otevření akreditivu se zavazuje banka příkazci (dlužníkovi), že poskytne oprávněnému (věřiteli) na účet příkazce určité plnění. Otevření akreditivu upravuje obchodní zákoník (§ 682 až 691).

Ze smlouvy vznikají oprávnění třetí osobě - oprávněnému. Banka je povinna bez zbytečného odkladu oprávněnému sdělit, že v jeho prospěch otevírá akreditiv, vydá mu

akreditivní listinu, v níž je určeno plnění, ke kterému se banka zavazuje, doba platnosti akreditivu a podmínky, které musí oprávněný splnit, aby mu mohla banka peníze vyplatit. Tímto oznámením vzniká bance závazek vůči oprávněnému. Závazek příkazce vzniká otevřením akreditivu. [10]

2.10.2 Směnka

Směnka je cenný papír, v němž podpisem její výstavce buď sám slibuje zaplatit určitou částku v určité době směnečně oprávněnému majiteli (směnka vlastní), nebo přikazuje jiné osobě, aby zaplatila určitou částku v určité době oprávněnému majiteli listiny (směnka cizí).

Pokud jde o právní úpravu, obchodní zákoník pouze v § 334 odkazuje na směnku v souvislosti s tím, že vystavení směnky, jejímž prostřednictvím má být podle smlouvy splněn peněžitý závazek, nemá vliv na trvání tohoto závazku. Podrobná úprava směnky je provedena v zákoně směnečném a šekovém č. 191/1950 Sb.

Pokud nedojde k proplacení směnky, může se toho věřitel domáhat, a to jak vůči směnečníkovi (osoba, která je na základě směnky povinna platit), tak proti jeho ručiteli (výstavci směnky) ve směnečném řízení. [7]

2.10.3 Výhrada vlastnictví

Výrazně zajišťovací charakter má výhrada vlastnictví (§ 601 obč. zák.), která dává prodávajícímu možnost, aby se s kupujícím dohodl, že vlastnická práva k prodané věci (zboží) přejdou na kupujícího až po úplném zaplacení ceny. Prodávající tím motivuje kupujícího k včasnému a řádnému zaplacení kupní ceny.

Vzniká písemnou dohodou mezi prodávajícím a kupujícím, podle které vlastnické právo přechází na kupujícího až po zaplacení celé kupní ceny. Do zaplacení kupní ceny zůstává prodávající vlastníkem předmětu kupní smlouvy, bez ohledu na to, že už jej kupujícímu předal. [9]

3 ZÁNÍK ZÁVAZKŮ

Zánik dluhu, závazku může zaniknout několika způsoby. Jedním z předpokladů zániku závazku je, že dojde k některému z následně specifikovaných situací.

3.1 Splnění dluhu

Obsah splnění závisí na obsahu závazku dohodnutého ve smlouvě. V podstatě jsou tyto možnosti: dlužník něco odevzdá, vykoná, něčeho se zdrží anebo něco trpí.

Splnění je jednostranný právní úkon dlužníka. U věřitele je zapotřebí poskytnout potřebnou součinnost vyplývající ze zákona nebo ze smlouvy, například aby se zdržoval na dohodnutém místě apod.

Některé hlavní zásady pro splnění dluhu:

- Lze-li závazek splnit více způsoby, má právo volby dlužník, nebylo-li dohodnuto jinak. Od provedené volby již nelze odstoupit.
- Dlužník plní dluh i tehdy, jestliže plní tomu, kdo předloží věřitelovo potvrzení o tom, že je oprávněn plnění přijmout.
- Není-li doba splnění dohodnuta, stanovena právním předpisem, nebo určena rozhodnutím, je dlužník povinen splnit dluh prvního dne poté, kdy byl o plnění požádán věřitelem..
- Je-li plnění ve splátkách, může věřitel žádat zaplacení celé pohledávky pro nesplacení některé splátky, jen bylo-li to dohodnuto nebo určeno v rozhodnutí soudu. Toto právo však může věřitel užít nejpozději do splatnosti nejbližší příští splátky.
- Věřitel je povinen přijmout i částečné plnění, neodporuje-li to dohodě nebo povaze pohledávky.
- Dluh se plní na místě určeném dohodou účastníků. Není-li plnění takto určeno, je jím bydliště nebo sídlo dlužníka. [1]

3.2 Dohoda stran - zrušení závazku nahrazením, vzdání se práva dohodou

Závazek může též zaniknout tím, že je nahrazen závazkem novým. Předpokladem je, aby se na této náhradě dohodl věřitel s dlužníkem. Uzavřením takové dohody dosavadní závazek zanikne a platí závazek nový. Dlužník je pak povinen plnit tento nový závazek.

Forma dohody o náhradě závazku závisí na formě, již byla uzavřena původní smlouva. Byla-li původní smlouva písemná, musí být i dohoda o náhradě písemná. Písemná forma musí být vždy, je-li nahrazován promlčený závazek.

Dohodou stran může dojít i ke zrušení nesplněného závazku nebo jeho části, aniž by vznikl závazek nový. Pokud se strany nedohodnou na něčem jiném, zrušovaný závazek zaniká, když návrh na jeho zrušení byl přijat druhou smluvní stranou.

I v případě rušení závazku touto formou musí být dohoda uzavřena písemně, jestliže se zrušuje závazek vyplývající z písemné smlouvy.

V případě rušení závazku se strany mohou dohodnout o způsobu vzájemného finančního nebo jiného vyrovnání. Pokud k takové dohodě nedojde, zaniká současně i závazek druhé strany. Pokud byl již splněn, má druhá strana nárok na jeho vrácení, a to u peněžitého závazku i s úroky.

Věřitel se může s dlužníkem dohodnout též na tom, že se svého práva vzdává nebo, že dluh promíjí. V tomto případě, bez ohledu na formu původní smlouvy, musí být dohoda vždy písemná.

Závazně je stanoveno, že dohoda, kterou se někdo vzdává práv, která mohou vzniknout teprve v budoucnosti je neplatná. Budoucími právy se zde rozumí všechna práva, která v době uzavření takové dohody nejsou známá, tedy nevznikla. Z toho také plyne, že se nelze předem vzdát ani práva na náhradu škody nebo práva z odpovědnosti za věci. [3]

3.3 Nemožnost plnění

Povinnost dlužníka zaniká i tím, že se plnění stane nemožným. Nastalá nemožnost musí mít objektivní příčiny, nezávislé na osobě nebo na vůli dlužníka. Dlužník se nemůže dovolávat nemožnosti, když ji sám zavinil nebo ji předstírá. Rovněž tak dočasná nemožnost nemůže mít za následek zánik závazku. [3]

Zákon v této souvislosti výslovně upozorňuje, že plnění není nemožné, zejména je-li možné je uskutečnit za ztížených podmínek, s většími náklady nebo až po sjednaném čase.

Obchodní zákoník dále tuto otázku upřesňuje (§ 356 odst. 2) tak, že za změnu okolností se nepovažuje ani změna majetkových poměrů některé strany a změna hospodářské nebo tržní situace. [10]

3.4 Uplynutí doby

Práva a povinnosti rovněž mohou zaniknout uplynutím doby, na kterou byly omezeny..

Tuto formu zániku závazku nutno odlišit od doby zániku povinnosti něco plnit vyplývající ze smlouvy. Tato povinnost zaniká tím, že se splní, avšak nikoli uplynutím času.

Například při smlouvě o ubytování v hotelu zaniká závazek poskytnout ubytování tím, že k němu došlo. Nezanikají však další okolnosti dohodnuté ve smlouvě, např. odpovědnost hotelu za věci ubytovaného apod. [1]

3.5 Smrt dlužníka nebo věřitele

Smrtí věřitele právo nebo povinnost zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu. Takto zanikne i právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění.

Práva, která nejsou vázána na osobu věřitele nebo dlužníka přecházejí na dědice podle ustanovení o právu dědickém. Ti pak také podle ustanovení tohoto práva odpovídají za zůstavitelovy dluhy.

Například závazky uživatele bytu k úhradě nájemného a služeb spojených s užíváním bytu přecházejí na dědice, nepřechází však na ně osobní právo zůstavitele na užívání bytu. Závazky a práva plynoucí z pracovního poměru jsou speciálně upraveny v zákoníku práce. [4]

3.6 Započtení

3.6.1 Obecně k započtení

Vzájemné pohledávky mezi dlužníkem a věřitelem, jejichž plnění je stejného druhu zaniknou započtením.

Například osoba A pronajala autoopravně B pozemek pro parkování aut, autoopravna je dlužna za nájemné. Osoba A je naproti tomu dlužna za opravu automobilu. Za podmínek dále popsaných může dojít k zániku těchto vzájemných pohledávek formou započtení.

3.6.2 Podmínky započtení

Předpokladem započtení je aby:

- Pohledávky byly stejného druhu (např. peněžité),
- se pohledávky vzájemně kryly, to znamená, že k započtení dochází pouze v té části pohledávek, kde se navzájem překrývají. Proto obvykle zcela zanikne ta nižší pohledávka, zatímco vyšší zanikne jen částečně,
- některý z účastníků učinil vůči druhému projev vůle směřující k započtení,
- obě pohledávky byly splatné. [4]

3.6.3 Nepřípustnost započtení

Započtení není přípustné:

- proti pohledávce na náhradu škody způsobené na zdraví, pokud nejde o pohledávku na náhradu škody stejného druhu,
- jsou-li pohledávky promlčené,
- pohledávky kterých se nelze domáhat u soudu, například může jít o pohledávky ze sázek nebo her provozovaných bez živnostenského oprávnění,
- pohledávky z vkladů. [4]

3.6.4 Postup při zápočtu

Vše výše uvedené o podmínkách započtení platí pro jednostranné započtení, tzn. započtení jednostranným právním úkonem. V příkladu uvedená osoba A jednoduše pošle dopis osobě B, v němž výslovně uvede, že započítává svojí pohledávku za nájemným proti pohledávce osoby B za opravu automobilu.

K započtení nedochází automaticky tím, že se setkají pohledávky k započtení způsobilé. Jde o jednostranný právní úkon kteréhokoli účastníka. K provedení zápočtu tedy není zapotřebí souhlas druhé strany.

Účastníci se však mohou dohodnout, že si započtou i pohledávky shora uvedené, které nelze jednostranně započíst..Obsah a forma tohoto úkonu není zákonem blíže určena, musí ovšem mít všechny náležitosti právního úkonu.

Nezbytnou podmínkou je, aby šlo o pohledávky stejného druhu stejného druhu bylo i plnění. Důvod vzniku pohledávky a její povaha však mohou být rozdílné. Například lze takto započítat pohledávku z půjčky proti pohledávce na náhradu škody nebo pohledávku pronajimatele na nájemném vůči pohledávce nájemníka na náhradu škod způsobených neplněním povinností pronajimatele.

Pohledávky musí

- být splatné a
- účastníci je musí navzájem uznávat.

V uvedeném příkladu zápočtu pohledávek mezi pronajimatelem a nájemníkem nemůže nájemník, jak se někdy stává, pohledávku jednoduše odečíst z nájemného, pokud ji neuznává i pronajimatel. K zápočtu (kompenzaci) může dojít, až když pronajimatel jeho pohledávku uzná.

Obchodní zákoník upravuje postup při zápočtu v některých směrech odchylně. Jde zejména o následující specifické úpravy:

- Započtení nebrání promlčení pohledávky, pokud k promlčení došlo teprve po době, kdy se pohledávky staly způsobilé k započtení.
- Jde-li o dlužníka, který není schopen uhradit své peněžité závazky, lze započítat i pohledávky nesplacené, tzv. započtení pro insolventi.
- Započítat je možno i pohledávku, která není splatná jen proto, že věřitel na žádost dlužníka odložil dobu splatnosti jeho závazku, aniž změnil jeho obsah. [10]

3.7 Neuplatnění práva (prekluze)

Jde o případy, kdy k zániku práva došlo proto, že nebylo uplatněno ve stanovené době. Předpokladem je, aby tato forma zániku byla uvedena v zákoně.

Například může jít o lhůtu k uplatnění reklamace při prodeji zboží v obchodě. Tyto případy nelze rozšiřovat žádnou analogií na jiné, u kterých to výslovně zákonem není ustanoveno. [1]

3.8 Splynutí

Zánik práv a povinností může také nastat, jestliže splyne v jedné osobě právo i závazek.

Ke ztotožnění osoby dlužníka a věřitele může dojít z jakéhokoli důvodu, který pochopitelně musí být v souladu se zákonem. Typickým příkladem může být situace, kdy si jeden účastník koupí dům, v němž bydlí na základě nájemní smlouvy. Stane se tak nájemcem a pronajímatelem zároveň a nájemní smlouva zanikne. Může se tak dále stát například v případě dědění věřitele po dlužníkovi nebo postoupením pohledávky věřitelem dlužníkovi nebo o splynutí obecně dvou nebo více prospěšných společností podle § 7 zákona o obecně prospěšných společnostech. [3]

3.9 Narovnání

K zániku závazku může také dojít narovnáním. Dohodou o narovnání si mohou účastníci mezi sebou upravit vzájemná sporná nebo pochybná práva. Technicky funguje narovnání jako nahrazení závazku závazkem novým – práva a povinnosti označené stranami jako sporné zaniknou a jsou nahrazeny závazky novými. Důsledkem narovnání může být jak zánik práva a závazku, tak i jejich modifikace.

Zákon stanoví, že dohoda o narovnání musí mít písemnou formu, byl-li dosavadní závazek uzavřen písemně. V každém případě musí být dohoda písemná, týká-li se již promlčeného závazku. [4]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA SPOLEČNOSTI VHOS, A. S.

Společnost VHOS, a. s. vznikla dne 1.11.1993 privatizací provozní částí bývalého státního podniku VAK Moravská Třebová.

Hlavním oborem činnosti je provoz vodovodů a kanalizací spolu s dalšími činnostmi, které tyto hlavní činnosti doplňují. VHOS, a. s. je tzv. oddílnou společností, kdy vodovody a kanalizace pro majitele - města a svazky obcí provozuje na základě smlouvy o provozu. Na okrese Svitavy je VHOS a.s. dominantním provozovatelem vodovodů a kanalizací. V současné době má podepsáno celkem 40 smluv na provoz vodovodů a 11 smluv na provoz kanalizací včetně ČOV. Provozuje mimo jiné skupinové vodovody ve Svitavách, Poličce, Moravské Třebové, Jevíčku, Městečku Trnávce, kanalizaci vč. ČOV ve Svitavách, Poličce, Moravské Třebové, Jevíčku, Jaroměřicích atd.

V průběhu roku 1994 byla podnikatelská aktivita rozšířena o zajištění oprav a prodej čerpadel, byla navázána spolupráce s firmou PIPO Nové Zámky v oblasti oprav čerpadel a s firmou SIMA Nové Zámky, EMU v oblasti oprav čerpadel. Trh se postupně rozšiřoval a dnes samostatný provoz opravná čerpadel zajišťuje opravy a prodeje čerpadel pro firmy KSB, EMU, SIGMA, SIMA, Interpump, Lowara, Flygt a další.

V roce 1995 začalo docházet postupně k rozšiřování obratu stavební výroby, která do té doby byla jen doplňkovou činností úzce související s provozem vodovodů a kanalizací. Od tohoto roku dochází ke zvyšování obratu nad úroveň 10 mil. Kč a to především na pracovištích v Jevíčku, Litomyšli a Březové nad Svitavou. Rozvoj těchto stavebních aktivit přispěl k tomu, že od r. 1999 byl vytvořen samostatný stavební provoz, který zajišťuje cca 90 % obratu stavební výroby celé akciové společnosti.

Firma rozvíjela a rozvíjí i další obchodní aktivity v oblasti velkoobchodu, vodárenského materiálu, maloobchodu v oblasti instalační techniky, technické poradenství, inženýrskou a projektovou činnost v oboru vodovodů a kanalizací. Tyto činnosti jsou doplňkovou činností podnikatelských aktivit VHOS a úzce navazují na hlavní podnikatelské aktivity.

Dynamický rozvoj společnosti, kdy v prvních pěti letech existence firmy zvýšila a. s. svůj obrat 2,5 x. Tento rozvoj umožnila zkušenost a znalost pracovníků oboru, které firma soustředila díky dlouhodobé historii oboru provozu vodovodů a kanalizací ve městě Moravská Třebová.

Nyní dodává VHOS a. s. pitnou vodu přímo 77 tisícům obyvatel napojených na veřejné vodovody. Délka provozované sítě činí cca 687 km, počet přípojek je 18.500, celková kapacita zdrojů dosahuje 929 l/s. Odběr vody pro veřejné vodovody je pouze z podzemních zdrojů. Odkanalizovány jsou odpadní vody od 40 tisíc obyvatel, z toho od 31 tisíc obyvatel jsou čištěny na ČOV, délka provozované kanalizační sítě je 157 km, počet přípojek je 6.000, celková kapacita ČOV činí 15.101 m³/den.

Stavební výrobu chce společnost realizovat jednak v rámci oprav a údržby svěřeného majetku a dále externě provádět stavby vodovodů, kanalizací a technologií na ČOV pro obce a další investory. Obchodní činnosti ve vodohospodářském oboru mají vytvářet další zisky potřebné pro nutnou rekapitalizaci firmy a dále snížit závislost firmy pouze na provozování vodovodů a kanalizací.

VHOS a. s. je držitelem následujících koncesních listin a živnostenských oprávnění, sloužících k provozování vodovodů a kanalizací a dalších inženýrských činností. Nosnými činnostmi společnosti jsou:

- provoz vodovodů a kanalizací,
- stavební výroba – výstavba vodohospodářských děl,
- opravy a prodej čerpadel,
- velkoobchodní činnost – prodej VH materiálu,
- laboratorní služby akreditovanou laboratoří,
- inženýrské činnosti – technický dozor investora, projektová činnost, technická pomoc v oblasti vodního hospodářství,
- čištění kanalizací specializovaným vozem Hellmers s recyklací ,
- práce speciálními stavebními stroji, provádění protlaků,
- monitoring kanalizací – prohlídky kamerou IBAK s měřením ovality a sklonu potrubí,
- maloobchodní prodej – sanitární techniky, náradí a bílý program v prodejně TOP-EKO,
- ekonomické poradenství v oblasti vodního hospodářství.

Dalšími nabízenými činnostmi jsou:

- konzultační, poradenská a projektová činnost v oblasti provozu vodovodu a kanalizací,
- inženýrská činnost při přípravě a realizaci vodohospodářských staveb,
- dodávka čistíren,
- lokalizace poruch a těsnění na vodovodních řadech (elektroakustickými přístroji, metodou akustické korelace dle systému SeCorr, automatickými přístroji SEPEM fy SEWERIN),
- pasportizace stávajících vodovodů z kovových materiálů a kanalizací, včetně zákresů do map, případně digitalizaci údajů v programu MICROSTATION,
- bakteriologické a chemické rozborů pitných vod, aj.

4.1 Ekonomické ukazatele

VHOS, a. s. má základní kapitál 35 815 tis. Kč. Z ekonomické stránky lze hospodaření firmy hodnotit pozitivně. Za první pololetí roku 2004 bylo dosaženo 128,1 mil. Kč výnosů a ve srovnání s rokem 2003 společnost dosáhla nárůstu obrátu o 5,6 mil. Kč tj., o 4,54 %. V externích dodávkách bylo dosaženo obrátu ve výši 94,3 mil. Kč a účetní hospodářský výsledek v hodnotě – 8,806 mil. Kč na plánovanou ztrátu – 11,0 mil. Kč (ztráta byla ovlivněna zálohami SIPO – vyúčtování záloh = 08-10/2004). Snížení nákladů v oblasti režii značně dopomohlo ke splnění hospodářského plánu a k posílení akceschopnosti firmy.

Přepočtený počet pracovníků za I. pol. roku 2004 je 196 a průměrná mzda ve výši 16.258,- Kč. Ve srovnání s hodnotami 198 pracovníků a 15.665,- Kč průměrné mzdy z roku 2003.

4.2 Oblast pohledávek

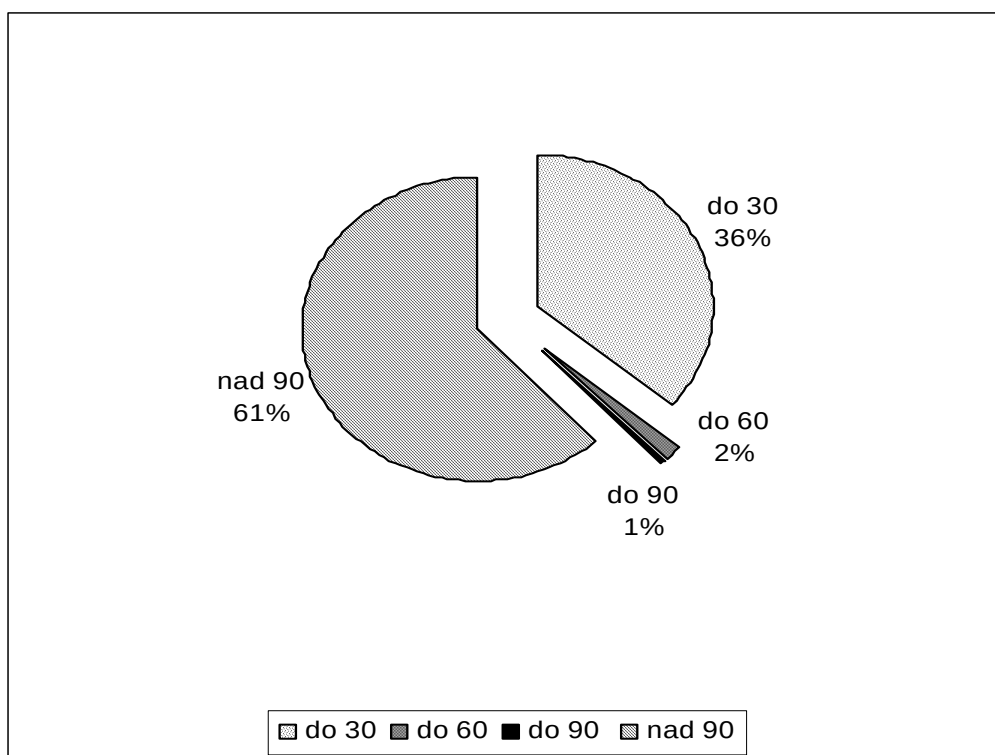
Nadále přetrvávají problémy v oblasti pohledávek. I když se celkově zlepšil stav dlužných částek za vodné a stočné, průměrná hodnota těchto pohledávek nad 30 dnů po lhůtě splatnosti činí cca 250 tis. Kč. Výše dlužných částek po lhůtě splatnosti stagnovala na úrovni 8 mil. Kč s rozhodujícím vlivem hodnoty pohledávky za firmou K. Y. I., které způsobily vysoké čerpání úvěru a tím i vyšší náklady. Dalším velkým problémem činí dlužné částky vůči Leonux, Správa nemovitostí Moravská Třebová, Elektromosev, obce

Jevíčko, Chornice a některé další. Pohledávky po lhůtě splatnosti zůstávají značným negativním jevem, který se odráží na finančním toku společnosti. Vysoký podíl dlužných částek po lhůtě splatnosti tvoří především pohledávky ze stavební výroby a za odběr stavebního materiálu stavebními firmami. V tab. 1 a grafu 1 je zobrazen přehled pohledávek společnosti VHOS, a. s. za rok 2004.

Tab. 1 - Přehled pohledávek VHOS, a. s. za rok 2004 v tis. Kč

(zdroj – vlastní zpracování)

	Fakturace vodné - stočné	Ostatní	Celkem
ve lhůtě	12490	9108	21598
do 30	1233	1426	2659
do 60	63	56	119
do 90	-4	51	47
nad 90	65	4481	4546
celkem	13847	15122	28969

Graf 1 - Stav pohledávek VHOS, a. s. s delší lhůtou splatnosti za rok 2004 v %

(zdroj – vlastní zpracování)

5 PROBLÉMY S VYMÁHÁNÍM A ZAJIŠTĚNOST POHLEDÁVEK

5.1 Předcházení problémů s vymáháním pohledávek

Stejně jako každá společnost má i firma VHOS, a. s. určité množství pohledávek. Ty mají rozmanitou skladbu a ve svém souhrnu představují i několik miliónů korun. Praxe je taková, že málokterá firma má své pohledávky komplexně a důkladně ošetřeny. Režim práce s pohledávkami není v řadě případů jednoznačně vymezen nebo sice formalizován je, ale příslušné postupy nejsou dodržovány. Neošetřené pohledávky přitom bývají jednou z častých příčin budoucích firemních problémů a krizí. U pohledávek platí vesměs jedno pravidlo: úspěšnost vymožení pohledávky klesá po lhůtě splatnosti poměrně prudce, neošetřené pohledávky starší než jeden rok jsou již obtížně vymahatelné, a to i tehdy, jsou-li jednoznačně podloženy příslušnými doklady.

Důležité je si uvědomit, že problémům s vymáháním pohledávek můžeme předejít už před uzavřením obchodního závazkového vztahu a to ve dvou bodech:

- Sjednání jednoznačných platebních a dodacích podmínek, jako je např. platba proti dokumentům, kdy si zajistíme, že sjednané zboží skutečně včas obdržíme nebo na druhou stranu, že za sjednané zboží dostaneme zapláceno sjednanou částku.
- Prověření bonity obchodního partnera. Prvním náznakem nespolehlivosti obchodního partnera by nám např. mohlo být nesplácení zákonného sociálního a zdravotního pojištění, zveřejnění na internetovém trhu s pohledávkami apod.

Nezbytnou základnou pro podloženost či oprávněnost pohledávek je kvalitní smluvní zajištění závazků. Jde o takové náležitosti smluv jako: jednoznačné platební a dodací podmínky, řešení situací, nejsou-li platební nebo dodací podmínky dodrženy (smluvní pokuty, sankce), definování práva odstoupení od smlouvy apod. Jsou-li závazky beze smluv, na základě ústní či písemné objednávky, je vesměs jejich vymáhání podstatně obtížnější, než u závazků smluvně podložených. Zde jde o úplnost účetních a souvisejících dokladů (dodací listy, předávací protokoly, platební doklady atd.)

V současné praxi firem by neměla chybět práce s informačními databázemi o solventnosti firem. Zde je možné informace získat podle skutečné potřeby. Může to být třeba v papírové podobě na základě jednorázové objednávky nebo na druhé straně i interaktivně a průběžně – díky napojení na příslušné informační databáze v elektronické podobě.

Po změnách bankovního zákona je určitá možnost získat přehled o úvěrovém zatížení podnikatelských subjektů. Jednotný a spolehlivý informační systém v rámci celé republiky však neexistuje. Je tedy vhodné používat informace z důvěryhodných lokálních databází a postupně si budovat vlastní. Velmi důležité je, aby v přehledu dlužníků nefigurovaly pouze anonymní právnické osoby, nýbrž konkrétní fyzické osoby. Tím je jen přiživován stav, kdy se nedůvěryhodná fyzická osoba skrytá pod hlavičkou různých společností. Dobrou pomůckou v současné době může být přístup do obchodního rejstříku přes internet. Zde můžeme poměrně snadno zjistit, ve kterých společnostech konkrétní fyzická osoba figuruje.

5.2 Realizace zajištění

Každý zajišťovací institut má svá specifika co se týče realizace zajištění. Jde o to, aby uživatelé těchto institutů uměli co nejefektivněji vzhledem ke svým požadavkům v případě nedodržení závazku vybrat vhodný zajišťovací prostředek.

Zástavní právo je sice typické zdlouhavým soudním řízením, ale zaručuje efektivní výsledek. U zástavního práva k movitým věcem musí počítat firma s náklady na úschovu věci u třetí osoby, čímž se řeší problém, který nastává v případě, že zástavce nedodrží své závazky vůči zástavnímu věřiteli a ten si pak může podat návrh k soudu na vyrovnání. Navíc nemůže zástavce používat zastavenou věc.

Časově nejhůř ze zajišťovacích institutů se realizuje zástavní právo u nemovitostí. Je to způsobeno především zdlouhavými průtahy způsobenými správním řízením na katastrálním úřadu. Náklady zvyšuje náročnost na právní odbornost při uzavírání smluv, což se v praxi projeví nárůstem nákladů na advokátskou poradenskou činnost.

Zástavní právo k pohledávkám může poškodit obchodní jméno, protože se zveřejňuje. Proto se k němu podnikatelské subjekty uchylují pouze zřídka.

Zadržovací právo stejně jako právo zástavní vyniká svou efektivností při vymáhání u soudu, ale stejně jako u předešlého institutu je délka realizace poněkud delší. Vzniká ojediněle ze zákona až tehdy, když dlužník nedodrží svůj závazek, věřitel je musí uplatnit během krátké časové lhůty a musí vynaložit náklady na zadržení a uschování.

Smluvní pokuta nezajišťuje efektivní výsledek soudního jednání, působí pouze jako „represivní složka“. Má působit jako motivace pro dlužníka pro splnění závazku tak, aby dlužník pod hrozbou sankce dobrovolně plnil.

Běžné soudní řízení s lepší pozicí věřitele nám zajistí **ručení**, které jinak patří z hlediska právního i ekonomického k méně náročným.

Bankovní záruka se vyznačuje vysokou ekonomickou nákladovostí. Banky poskytují tento instrument pouze dlouhodobým, prověřeným a spolehlivým klientům, takže jen v minimálním počtu dojde k plnění banky za svého klienta.

Zajišťovací převod práva je typické svým vysokým daňovým zatížením, které podstupují všechny subjekty na trhu víma bank.

Uznání dluhu nezajišťuje plnění, a proto je z hlediska konkurenceschopnosti neefektivní. Pohledávka je soudně vymahatelná po delší dobu.

6 PORUŠENÍ OBCHODNÍHO ZÁVAZKOVÉHO VZTAHU

Současná praxe ukazuje, že bohužel není žádnou výjimkou, že ani přes sebelépe zajištěnou pohledávku dlužník svůj závazek nesplní. V takovém případě nezbývá firmě (věřiteli) nic jiného, než dát průchod právu. Současné zákony mu k tomu poskytují poměrně širokou škálu procesních postupů. Problémem ovšem je, že cesta k zjednání nápravy porušených věřitelských práv je hodně složitá.

Orgánem, který bdí nad zachováním práv účastníků právních vztahů, obnovuje právní stav při jeho porušení a celou svou činností upevňuje autoritu zákona, je soud.

Avšak mezi vymáháním splněného závazku stykem s druhou stranou – mnohdy z pohledu věřitele zcela jednostranným – a soudní cestou je v současném právním řádu dokonalé vakuum. Dlužník to ví a s oblibou toho využívá. Zná situaci v soudnictví: na zahájení procesu se čeká dlouhé měsíce, samotné soudní projednávání se vleče rok, dva i déle, výkon rozhodnutí je po takové době často iluzorní. Domoci se za této situace svých práv soudní cestou je mimořádně těžké. Zejména domoci se svých práv v čase, aby to pro firmu mělo ještě nějaký smysl. Zejména v podnikatelské sféře jsou ztráty vzniklé nekonečným čekáním na soudní rozhodnutí nenahraditelné.

6.1 Mimosoudní řešení

V tomto případě se již dostáváme do situace, kdy existují pohledávky po lhůtě splatnosti. A firmě nezbývá nic jiného než přistoupit k následujícímu řešení.

6.1.1 Upomínka

Firma VHOS, a. s. provádí následující kroky, jak takovéto situace řeší. V případě, že odběratel neuhradí vodné a stočné, faktury, případně jiné pohledávky (nebo jejich části) do data jejich splatnosti je oprávněna:

- zaslat odběrateli upomínku. Za zaslání této písemné upomínky, včetně jejího vyhotovení a poštovního může dodavateli vyúčtovat vzniklé náklady, nejméně však 50,- Kč za každý jednotlivý případ.
- vymáhat pohledávku v místě bydliště nebo v sídle podnikání odběratele. VHOS, a. s. je oprávněna fakturovat prokazatelné náklady související s vymáháním

pohledávky u odběratele, nejméně však ve výši 200,- Kč za každý jednotlivý případ.

Odběratel je v takovém případě povinen tyto vyúčtované náklady uhradit společně s vyúčtováním za následující období, případně jiným dohodnutým případem.

Existují a nabízejí se i jiné způsoby jak se domáhat mimosoudní cestou splnění svých pohledávek, praxe je ale taková, že je firma VHOS, a. s. využila jen minimálně nebo vůbec ne.

6.2 Soudní řešení

Pokud při vymáhání splatné pohledávky nepomáhají ani upomínky, ani osobní jednání s dlužníkem, ani návrh na uzavření smíru, případně další pokusy podobného druhu, nezbyvá nic jiného než se obrátit na příslušný soud. To je samozřejmě časově náročné a stojí peníze (4% soudní poplatek ze žalované částky a k tomu náklady na právní služby). Podstatné je tedy před rozhodnutím o soudním vymáhání dobře zvážit likviditu příslušné pohledávky. Znamená to opatřit si maximum informací zejména o momentální finanční situaci dlužníka a stavu a výhledu jeho aktiv. Pokud se firmě podaří u soudu uspět, je pro ni rozhodujícím výsledkem pravomocné soudní rozhodnutí. To samozřejmě neznamená, že má jistotu uhrazené pohledávky.

Nepodaří-li se jí ani na základě pravomocného soudního rozhodnutí domoci se svých pohledávek, zbývá pak jediné:

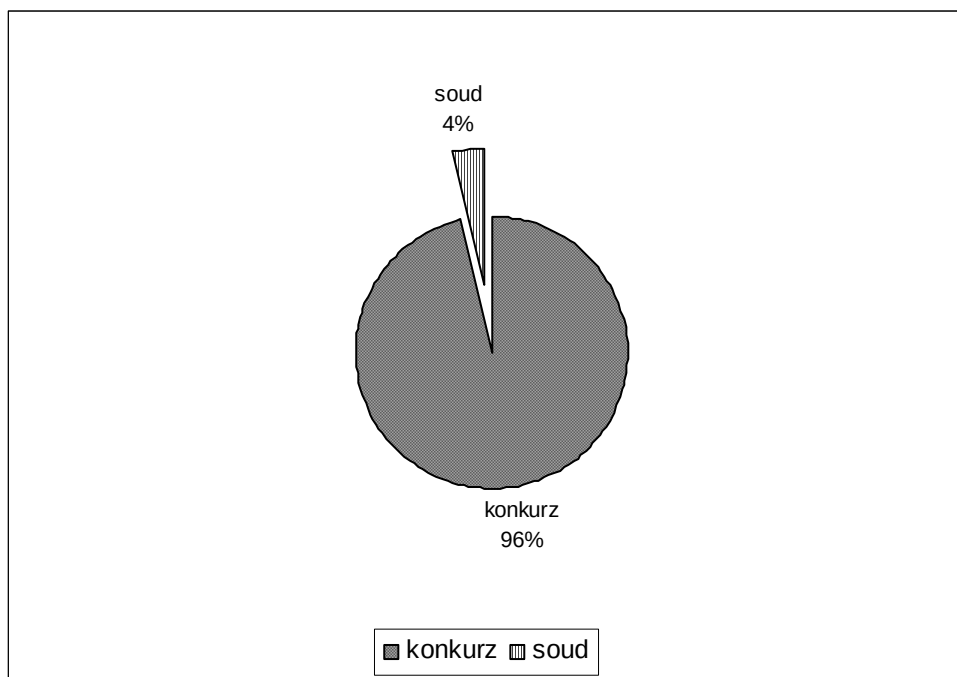
- podat soudu návrh na nařízení výkonu rozhodnutí (exekuci) s čímž je spojena povinnost zaplatit soudní poplatek, tentokrát ve výši 2% z dlužné částky)
- přesvědčit dlužníka, aby podal návrh na konkurz, případně tento návrh podat sám.

V současné době má společnost VHOS, a. s. následující strukturu pohledávek v konkurzu a u soudu tab. 2 a graf 2.

Tab. 2 – Přehled pohledávek VHOS, a. s. v konkurzu a u soudu za rok 2004

(zdroj – vlastní zpracování)

Pohledávky v konkurzu	340 538,80 Kč
Pohledávky u soudu	13 196,00 Kč
Pohledávky celkem	353 734,80 Kč

Graf 2 - Přehled pohledávek VHOS, a. s. v konkurzu a u soudu za rok 2004

(zdroj – vlastní zpracování)

6.2.1 Platební rozkaz

Tento způsob vymáhání peněžitého dluhu lze jen doporučit a firma VHOS, a. s. jej také v hojné míře využívá. Podle údajů z příslušných soudů se platebními rozkazy dosahuje poměrně vysoký stupeň účinnosti.

Zanedbatelná není ani úspora času, která je dána tím, že platební rozkaz je vydán ve zkráceném řízení. Soud totiž rozhoduje bez nařízení ústního jednání a tedy i bez slyšení žalovaného. Pokud je žaloba bez závad, může být platební rozkaz soudem vydán několik dní po doručení návrhu. Platební rozkaz, proti kterému žalovaný (dlužník) nepodal odpor, má účinky pravomocného rozhodnutí.

Návrh na vydání platebního rozkazu představuje tak pro společnost poměrně jednoduché podání, které se adresuje soudu prvního stupně, v jehož obvodu má žalovaný (dlužník) bydliště (fyzická osoba) nebo sídlo (právní osoba).

V návrhu firma uvádí:

- označení soudu, žalobce (VHOS, a. s.) a žalovaný,

- částku, jejíž zaplacení žalobce (VHOS, a. s.) od žalovaného požaduje,
- stručné vyličení okolností případu a označení důkazů, o něž se návrh opírá,
- přesné znění navrhovaného petitu platebního rozkazu včetně doložky s textem rozsudku pro případ, že odpůrce podá odpor,
- datum podání a vlastnoruční podpis žalobce (VHOS, a. s.).

Návrh musí být předložen soudu s potřebným počtem stejnopisů, který musí být o jeden vyšší, než je počet účastníků řízení.

Platební rozkaz se vydává bez slyšení žalovaného, jedná se o jednostranný rozhodovací akt předsedy senátu – samosoudce. Platební rozkaz je nutné doručit žalovanému (dlužníkovi) vždy do vlastních rukou; náhradní doručení je vyloučeno .

Pro účinnost platebního rozkazu je rozhodující to, zda žalovaný (dlužník) proti němu podal, či nepodal odpor:

- pokud **nepodá**, a to ve lhůtě 15 dní, nabývá platební rozkaz stejné účinky jako pravomocný soudní rozsudek. To znamená, že na jeho základě lze vykonat rozhodnutí – provést exekuci.
- pokud **podá** v uvedené lhůtě, platební rozkaz se ruší a věc je projednávána v běžném soudním řízení, postupem platným pro kterýkoliv spor.

Příklad návrhu na vydání platebního rozkazu:

Okresní soud ve Svitavách

Žalobce:

Firma VHOS, a. s., se sídlem Moravská Třebová, Nádražní 6, zapsaná v obchodním rejstříku u Krajského soudu v Hradci Králové, oddíl B, vložka 965, zastoupená advokátkou JUDr. Evou Mlčochovou, se sídlem Svitavy, Soudní 1

Žalovaný:

Jan Novák, bytem Svitavy, Dlouhá 110

Věc: Návrh na vydání platebního rozkazu

o zaplacení částky 2 500 Kč s příslušenstvím

Žalobce uzavřel dne 1. 2. 2002 s žalovaným smlouvu o nájmu, jejímž předmětem je úprava vztahů, práv a povinností mezi dodavatelem a odběratelem při dodávkách vody z vodovodu a odvádění odpadních vod pro veřejnou potřebu. Žalovaný po dobu od 1. 5. 2002 až 1. 6. 2002 nezaplatil zálohu za dodávku vody a odpadních vod (za vodné, stočné). Žalovaný měl za dodávku a odvod vody zaplatit smluvenou cenu 2 500 Kč, a to nejpozději do 30 dnů ode splatnosti faktury.

Důkazy: smlouva o dodávce vody a odvádění odpadních vod pro obyvatelstvo
faktura č. 5/2002 ze dne 30. 4. 2002

Do konce doby splatnosti poslední faktury žalovaný svůj závazek neuhradil. Žalobce žalovaného písemně upomenul doporučeným dopisem ze dne 30. 5. 2002. Žalovaný na upomínku nereagoval. Na základě osobního jednání žalobce s žalovaným dne 20. 6. 2002 žalovaný písemně uznal svůj závazek vůči žalobci. Přesto do současné doby nic nezaplatil, přestože byl doporučeným dopisem ze dne 16. 7. 2002 upozorněn, že tuto výzvu o zaplacení považuje žalobce za poslední pokus o smírné urovnání s tím, že jinak se obrátí se svým nárokem k soudu.

Důkazy: upomínka ze dne 30. 5. 2002
uznání závazku ze dne 20. 6. 2002

Z výše uvedených důvodů žádá žalobce Okresní soud ve Svitavách, aby vydal následující

platební rozkaz:

Žalovaný je povinen zaplatit žalobci dlužnou částku 2 500 Kč s 0,05 % úrokem z prodlení z dlužné částky za každý den prodlení ode dne 1. 9. 2002 do zaplacení a dále soudní poplatek ve výši Kč a náklady právního zastoupení ve výši Kč, to vše na účet žalobce uKB ... č.ú a do 15ti dnů od doručení platebního rozkazu. Podá-li žalovaný proti platebnímu rozkazu včas odpor, nechť soud vynese rozsudek téhož znění.

Ve Svitavách dne 30. 6. 2002

.....

podpis JUDr. Evy Mlčochové

6.2.2 Výkon rozhodnutí

Občanský soudní řád dává společnosti VHOS, a. s. jako oprávněnému věřiteli, kterému soud přiznal nárok na plnění ze závazkového vztahu možnost, aby v případě, kdy povinný (dlužník) nesplní dobrovolně to, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, podal návrh na vydání usnesení, kterým se nařizuje výkon rozhodnutí.

Jedná se o zcela samostatný návrh proti povinnému účastníkovi, který nesplnil svoji povinnost vůči společnosti, uloženou mu soudem pravomocným rozhodnutím (platebním rozkazem nebo rozsudkem).

Návrh na nařízení výkonu rozhodnutí musí mít náležitosti žaloby.

Výkon rozhodnutí lze za fyzickými či právníky osobami vést těmito způsoby:

- srážkami ze mzdy,
- z účtu u peněžního ústavu (problém – možnost více účtů podnikatele, a to u jednoho nebo více peněžních ústavů, bankovní tajemství),
- z jiných peněžních pohledávek,
- z majetkových práv (obchodní podíl dlužníka na jiné společnosti),
- prodejem movitých věcí (složitě, trvá 2 – 3 roky, sporné vyloučení věcí, které jsou nutné k podnikání – v praxi lze těžko jednoznačně určit),
- prodejem nemovitostí,
- zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitosti.

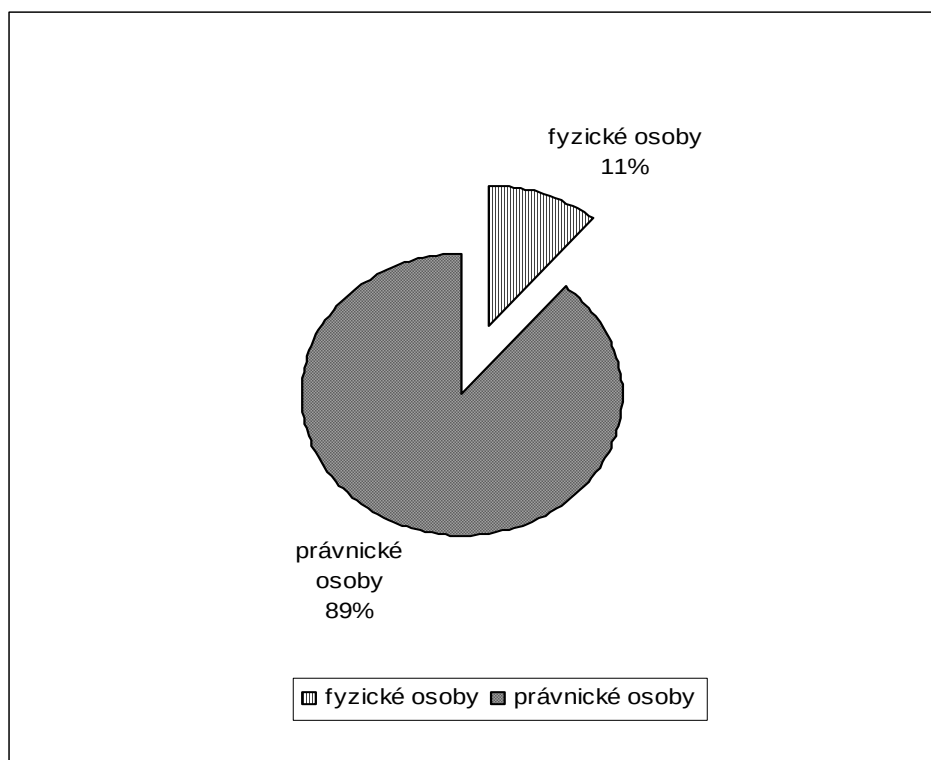
6.2.3 Konkurzní řízení

Jinou možností, jak se společnost VHOS, a. s. domáhá uspokojení svých pohledávek z majetku bankrotující dlužníka, je využití právní úpravy provedené v zákonu č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání. Přehled pohledávek firmy VHOS, a. s. je uveden v následující tab. 3 a grafu 3.

Tab. 1 – Přehled pohledávek VHOS, a. s. v konkurzu za rok 2004

(zdroj – vlastní zpracování)

Pohledávky v konkurzu	Původní částka
fyzické osoby	38 126,20 Kč
právnícké osoby	302 412,60 Kč
CELKEM	340 538,80 Kč

Graf 3 - Přehled pohledávek VHOS, a. s. v konkurzu za rok 2004

(zdroj – vlastní zpracování)

Úpadek (bankrot) je situace, kdy dlužník (podnik, podnikatel – fyzická osoba atd.) má více věřitelů a není schopen delší dobu plnit své splatné závazky. O tom, že dlužník není schopen plnit své závazky, svědčí, že zastavil své platby. Podnikatel – fyzická osoba a právnická osoba je v úpadku i tehdy, jestliže je předlužena, tj.:

- má více věřitelů,
- její splatné závazky jsou vyšší než její majetek.

Cílem konkurzu je uspokojení věřitelů z dlužníkovy majetku.

Návrh na prohlášení konkurzu je oprávněn podat vedle dlužníka kterýkoli z jeho věřitelů. Jestliže návrh podává společnost VHOS, a. s. jako věřitel, musí splnit dvě podmínky stanovené zákonem:

- Doložit, že firma VHOS, a. s. má proti dlužníkovi pohledávku, i když ještě není splatná.
- Uvést okolnosti, které nasvědčují tomu, že dlužník je v úpadku.

Další postup v konkurzním řízení sestává z následujících kroků:

- Soud ustavuje správce konkurzní podstaty, jehož vybere ze seznamu správců vedených příslušným soudem.
- Soud svolává schůzi konkurzních věřitelů, a to ve dvou případech:
 - **může**, je-li toho třeba pro zjištění stanovisek konkurzních věřitelů, potřebných pro další vedení konkurzu,
 - **musí**, na návrh správce podstaty.
- Pokud je konkurzních věřitelů více než 15, jsou povinni ustavit věřitelský výbor (při nižším počtu si mohou zvolit jen zástupce). Ten dohlíží na činnost správce podstaty a plní úkoly stanovené zákonem.
- Jestliže soud zjistí, že jsou splněny podmínky prohlášení konkurzu, vydá usnesení o prohlášení konkurzu. Usnesení musí obsahovat výzvu věřitelům, aby ve lhůtě 30 dnů ode dne prohlášení konkurzu přihlásili všechny své nároky. V přihlášce uvedou
 - výši těchto nároků,
 - právní důvody vzniku pohledávky (např. dlužník nezaplatil včas a řádně kupní cenu podle určité kupní smlouvy),
 - zajištění pohledávky.

Usnesení se doručí účastníkům konkurzu, mj. všem známým věřitelům. Kromě toho se v den, kdy bylo vydáno, usnesení vyvěsí na úřední desce soudu, a to

- jednak příslušného krajského (obchodního) soudu,
- jednak okresního soudu, v jehož obvodu má dlužník sídlo nebo bydliště.

Výpis usnesení soud zveřejní též v Obchodním věstníku. Dnem, kdy soud usnesení vyvěsí, se dlužník stává úpadcem.

Pro věřitele, kteří mají pohledávky zajištěné zástavním nebo zadržovacím právem, popř. omezením převodu nemovitosti (tzv. oddělení věřitelé), je důležité vědět, že mají při zpeněžení právo, aby jejich takto zajištěná pohledávka byla uspokojena z výtěžku prodeje právě té věci, na níž zástavní nebo zadržovací právo vázne. Tyto nároky oddělených věřitelů lze uspokojit kdykoli v průběhu konkurzního řízení, z uvedeného zvýhodnění v postavení věřitele s nároky zajištěnými zástavním právem, zadržovacím právem či výhradou vlastnictví, je opět patrný **význam právního zajištění pro případ nesplnění pohledávky** dlužníkem.

V takovéto situaci lze s vysokou pravděpodobností očekávat, že uspokojení pohledávek bude velmi problematické i časově náročné. Co se týče sankčních poplatků (smluvní pokuty, úroky z prodlení apod.), bude situace ještě horší. Vesměs firmě VHOS, a. s. nezbyvá nic jiného než se připojit se svými nároky k ostatním věřitelům a čekat, kdy a jestli vůbec se podaří dostat alespoň část svých pohledávek.

.

7 POHLEDÁVKY A JEJICH DAŇOVÉ ZATÍŽENÍ

Je poněkud nespravedlivé, že daňové dopady nese plně pouze podnikatel účtující v podvojném účetnictví. Zatím co u plátce DPH příjmy, bez ohledu na to jaké účetnictví plátce vede, podléhají dani z přidané hodnoty, u podnikatelů podvojně účtujících vstupuje do základu daně z příjmů s povinností odvést daň i příjem vůbec neinkasovaný.

Asi také proto je právě podnikatelům vedoucím podvojně účetnictví umožněno, za určitých podmínek zákonem 593/1992 Sb. o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, popsané nepříznivé dopady zmírnit. Pokud tedy chce společnost vytvářet opravné položky k nedobytným pohledávkám splatným po 31.12.1994, musí sledovat dobu, která uplynula od jejich splatnosti, protože od té se odvíjí výše daňově účinné opravné položky.

Dále je třeba vědět, zda ohledně dané pohledávky nebylo zahájeno rozhodčí, soudní či správní řízení. Pokud bylo zahájeno, je možné na takovou pohledávku postupně vytvořit až stoprocentní opravnou položku neuhrazené jmenovité hodnoty pohledávky, nebo pořizovací ceny pohledávky (dále jen "hodnota pohledávky"). Uplynulo-li od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky více než:

- 18 měsíců uplatní až 50% hodnoty pohledávky,
- 24 měsíců uplatní až 66% hodnoty pohledávky,
- 30 měsíců uplatní až 80% hodnoty pohledávky,
- 36 měsíců uplatní až 100% hodnoty pohledávky.

Pokud ovšem nebylo přistoupeno k vymáhání pohledávek platí, že uplynulo-li od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky více než šest měsíců, lze vytvořit opravnou položku až do 20% a při 12 měsících až do výše 33% hodnoty pohledávky.

Na některé pohledávky opravné položky vytvářet nelze - například na pohledávky za ekonomicky či personálně spojenými osobami, na pohledávky z titulu úvěrů, půjček a záloh.

8 NÁVRHY A DOPORUČENÍ

Navrhované řešení spočívá v tom, že by společnost měla využívat více způsobů jak se mimosoudní cestou dožadovat splnění svých pohledávek. V současné době používá firma k vymáhání svých dlužných částek mimosoudním způsobem pouze zasílání upomínek a dále následuje soudní řešení. V praxi existují a nabízejí se i jiné způsoby jak vyžadovat mimosoudně splnění svých pohledávek.

Mezi navrhované způsoby patří:

- **Náhradní plnění**

Náhradní plnění lze použít (např. na zboží, služby, jiné pohledávky apod.), avšak pouze tehdy, souhlasí-li věřitel. Tento způsob firma VHOS, a. s. za dobu své existence využila pouze jednou.

- **Předání pohledávek k vymáhání specializované firmě**

Právě v situaci kdy se firma nemůže domoci plnění svých pohledávek, může tyto pohledávky předat k mimosoudnímu vymáhání specializované firmě. Ta používá celou škálu postupů, jak dlužné částky pro klienta vymoci. Solidní firma vymáhající pohledávky zásadně požaduje pouze příslušné procento ze skutečně vymožených částek. Toto procento se vesměs pohybuje v rozmezí od 7 do 30 % podle:

- použitých způsobů vymáhání,
- dokladové podloženosti,
- stáří pohledávek,
- likviditě dlužníka.

Vymáhání prostřednictvím externí firmy bývá vesměs založeno na mandátní smlouvě. Hlavními náležitostmi jsou především „mantinely“, ve kterých se mandatář může pohybovat, přesné a úplné zplnomocnění k činnosti, přesný seznam a úplné podklady k dlužným částkám.

- **Prodej pohledávek**

Další možností je i prodej pohledávek. Zde je na místě zvážení více variant řešení: vymáhat či s určitou ztrátou rovnou prodat. Záleží samozřejmě na likviditě pohledávek a zájmu potenciálních kupců. Pomoc a řešení zároveň nabízí hned několik specializovaných

serverů zabývajících se obchodováním s pohledávkami na internetu (např. www.burzapohledavek.cz, www.otp.cz, www.trhpohledavek.cz, aj.)

Za určitých okolností, při uvážení dopadů na účetnictví a daňové zatížení, lze efektivně využít i výměnu vlastních pohledávek za jiné. Zde může být výhoda též v tom, že např. vyměníme desítky pohledávek za jednu jedinou v reciproční nominální hodnotě, čímž snížíme pracnost evidence i řešení pohledávek.

Nuance tohoto postupu může být výměna velkého množství drobnějších, špatně dobytých pohledávek za pohledávku ve srovnatelné výši, avšak téměř jistě nedobytnou, nejlépe „odsouzenou“. Efekt: zjednodušení administrativy, možnost nedobytnou pohledávku jednoduše odepsat, úspora nákladů na vymáhání pohledávky. Společnost, která „balík“ drobných pohledávek takto získá, může efektivně vymoci cca 10 % nominální hodnoty tohoto „balíku“.

▪ Rozhodčí řízení

Účelem zmíněného řízení je upravit projednávání a rozhodování určitých majetkových sporů soukromými fyzickými osobami, které si strany samy zvolí, neboť k nim mají důvěru, tj. nezávislími a nestrannými rozhodci. Rozhodčí nález, který je výsledkem tohoto řízení, má přitom zásadně tytéž účinky jako pravomocný soudní rozsudek. Zákon stanoví požadavek písemné formy rozhodčí smlouvy.

Ačkoliv zákon pro osobu rozhodce nestanoví žádný požadavek na odbornou kvalifikaci, z povahy obchodních sporů vyplývá závěr, že jako rozhodce svému partnerovi firma navrhne přednostně osobu s právnickým vzděláním, která má nejen její důvěru, ale předpoklad, že může získat i důvěru druhé smluvní strany (např. vysokoškolský učitel práva, právník, publicista v právním oboru apod.)

Dále je uveden **příklad** jak by taková dohoda o rozhodci mohla vypadat:

VITKA Brněnec, a. s. a VHOS Moravská Třebová, a. s. uzavřely dohodu, že spor vzniklý z nezaplacení ceny za dílo – výstavbu čistírny odpadních vod firmy VITKA, a. s. podle smlouvy o dílo, uzavřené dne 1. 5. 2002, rozhodne jako rozhodce pan JUDr. Jan Novák, bytem Svitavy, Pražská 256. Rozhodování o sporu se řídí zákonem č. 216/1994 Sb. a ostatními obecně platnými právními předpisy.

▪ Uzavření smíru

Pokud věřitel vyčerpal všechny možnosti a nemůže se s dlužníkem dohodnout na splnění závazku, má ještě poslední možnost před tím, než přistoupí k přímému vymáhání pohledávky soudní cestou – navrhnout u příslušného soudu, aby se pokusil dosáhnout mezi nimi uzavření smíru.

Smyslem je to, že uzavřením smíru lze docílit snadněji téhož výsledku, jakého by bylo dosaženo po provedení celého soudního řízení. V neposlední řadě i náklady na soudní poplatek za schválený smír jsou zpravidla poloviční než při podání žaloby ve věci samé. Navíc za návrh na smírčí řízení se poplatek neplatí. Za úvahu rovněž stojí i to, že skončení sporu smírem vytváří předpoklady pro dobré obchodní vztahy v budoucnu.

Příklad: *Josef Novák, Dlouhá 12, Moravská Třebová, se zavazuje, že do 30 dnů ode dne schválení smíru zaplatí navrhovateli společnosti VHOS, a. s. Moravská Třebová dlužnou částku z nájemní smlouvy o dodávce vody a odvádění odpadních vod uzavřenou dne 1. 2. 2003 ve výši 12 000 Kč.*

Závěrem chci tedy podotknout, že domoci se splnění svých práv soudní cestou je často velice zdoluhavé a těžké. Zejména v podnikatelské sféře jsou ztráty vzniklé nekonečným čekáním na soudní rozhodnutí často nenahraditelné. Proto by společnost měla častěji využívat a přistupovat k některým z navrhovaných mimosoudních řešení. Bývají jednoznačně rychlejší a finančně efektivnější než řešení soudní.

ZÁVĚR

Žádný podnik by neměl opomenout v dnešním silně konkurenčním tržním prostředí prověřit a vybrat takové obchodní partnery, které mu zaručí platební a dodací podmínky, které si společně sjednali ve smlouvě. Důležité je rozpoznat, jestli obchodní partner má nejen vůli ale i schopnost dostát svým závazkům. Klíčem můžou být vlastní zkušenosti, ověření bonity věřitele, ale v případě nových ještě neověřených partnerů se všeobecně doporučuje obchod zajistit některým zajišťovacím institutem tak, aby pak nemohlo dojít k porušení obchodních (tj. platebních a dodacích podmínek), což by mohlo následně vést někdy až k vážným hospodářským problémům firmy a ztrátě konkurenceschopnosti na trhu, která by mohl v konečném efektu vyústit až v zánik podniku.

Podstatné je neopomenout některý ze způsobů prověření bonity. Prvním signálem pro věřitele by měly být informace od ostatních podniků, že věřitel není schopný dostát svým závazkům takovým způsobem, jak bylo sjednáno ve smlouvě. Dobrou pomůckou může být také vybudování vlastního informačního systému o úvěrovém zatížení podnikatelských subjektů. Je vhodné využívat informace z důvěryhodných lokálních databází a zapisovat si v přehledu dlužníků ne pouze anonymní právnické osoby, ale konkrétní osoby fyzické. Předejdeme potom stavu, kdy nedůvěřivá fyzická osoba se skrývá pod hlavičkou různých společností. Přínosem je též možnost přístupu do obchodního rejstříku přes internet, kde rychle je možné zjistit, ve kterých společnostech konkrétní fyzická osoba figuruje.

Podnikatel by měl vždy při zajištění závazků promyslet náklady, efektivnost a rychlost realizace zvoleného zajišťovacího institutu. Měl by se rozhodovat s ohledem na to, v jakém odvětví se obě smluvní strany vyskytují a jaká je jejich hlavní podnikatelská činnost.

Když dojde k porušení obchodního závazkového vztahu, je vhodné vyzkoušet řešit tento problém nejprve mimosoudní cestou, jelikož je to rychlejší a také nákladově mnohem levnější. Záleží také na tom, jaké zkušenosti má poškozený ze svým obchodním partnerem. Pokud jejich obchody mají dlouhodobý charakter a mají mezi sebou vzájemnou důvěru, je vhodné a zároveň i etické řešit situaci mimosoudně, dohodou, zaplacením úroků z prodlení apod. Až když jsou všechny tyto možnosti neúspěšně vyzkoušeny, měl by poškozený přistoupit k soudnímu vymáhání.

RESUME

There are different relationships between businessmen. It could be relations of production, industrial, supply, work law, commodity money etc. I would like to write about security of obligation in business relations, which are part of the law of obligations.

It exist variety of provisory institutes. There are lien, contractual fine, warranty, banker's guarantee, grant, moratorium, bill of exchange, sole proprietorships and many others.

In case you have long term, previous good relations with your business partner, there is no need to secure debts, which gets costs. When you believe to each other and are sure those other sides keeping conditions of payment and delivery.

It is very important to have secured debts in case you are the creditor of the firm, you do not know so much about, because it could bring big trouble in your business plans. There is a need to control regularly cash flow in every type of organization.

There are many ways how to secure your debts. It may be warranty deposit, collateral security, and guarantee, create of mortgage. You have to choose the best one for you. If your depositor would not be able to pay their obligations, which are debts for you, you must be able to get in short time money from the mortgage, from somebody who has guaranteed your business or from other blanket lien.

In case you have not used some of provisory institute and your depositors do not keep conditions of payment, you are not able to get the money or the goods that the creditor sends for him. It is possible only in case, when both sides make agreement how to lose this problem. They both have right of set off, so it means that they could count their debts and obligations in their business relation and then do new conditions, but it probably impair their relations.

I would like to write that it depends on the legal norms, length of legal action and possibilities of exacting.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografické publikace:

- [1] BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava a kol. *Základy obchodního práva*. 1. vyd. Praha : Prospektum, 1994. ISBN 80-7175-018-2.
- [2] BAŘINOVÁ, Dagmar; VOZŇÁKOVÁ, Iveta. *Pohledávky – vzory smluv a podání*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2001. ISBN – 80-7169-980-2.
- [3] BEJČEK, Josef. *Obchodní závazky*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita – právnická fakulta, 1993. ISBN 80-210-0601-3.
- [4] FALDYNA, František; HUŠEK, Jan; DES, Zdeněk. *Zajištění a zánik závazků*. 1. vyd. Praha : Kodex Bohemia, 1995. ISBN 80-901683-5-3.
- [5] HOLEYŠOVSKÝ, Milan JUDr. *Soudní vymáhání pohledávek*. 1. vyd. Praha : Newsletter Praha, 1995. ISBN 80-85985-00-4.
- [6] MACEK, Jiří; TOMSA, Miloš. *Jak vymáhat pohledávky v obchodních vztazích?* b. v. Ostrava : Montanex, 1994. ISBN 80-85780-18-1.
- [7] NESNÍDAL, Jiří JUDr. *Kladivo na dlužníky*. 1. vyd. Ostrava : Sagit, 1996. ISBN 80-85789-83-3.

Seriálová publikace:

- [8] ELIÁŠ, Karel Doc. Dr. JUDr. *K některým otázkám právního zajištění závazků*. *Poradce*. 2002. roč. 99, č. 10.

WWW stránka – elektronická monografie:

- [9] *Občanský zákoník* [online]. [cit. 2004-12-27]. Dostupný z WWW: http://zakony.fin.cz/prilohapg_p5-Cz0040_1964_050101_08a.htm
- [10] *Obchodní zákoník* [online]. [cit. 2005-01-10]. Dostupný z WWW: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obchzak/>
- [11] *Zákon o konkurzu a vyrovnaní* [online]. [cit. 2005-04-7]. Dostupný z WWW: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/konkurs/cast2.asp>

- [12] *Firma VHOS, a. s.* [online]. [cit. 2005-01-25]. Dostupný z WWW:
<<http://http://www.vhos.cz/>>
- [13] *Sbírka předpisů ČR* [online]. [cit. 2005-02-05]. Dostupný z WWW:
< <http://http://www.sbirka.cz/> >

Firemní literatura:

- [14] Výroční zpráva za rok 2003 VHOS, a. s.

Odborné konzultace:

- [15] odborné konzultace:
Ing. Roman Müller, VHOS, a. s. (říjen – duben)

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

a. s.	Akciová společnost
ČOV	Čistírna odpadních vod
Obč. zák.	Občanský zákoník
Obch. zák.	Obchodní zákoník
VAK	Vodovody a kanalizace
VH	Vodohospodářské
VHOS	Vodohospodářské a obchodní služby

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf 1 - Stav pohledávek VHOS, a. s. s delší lhůtou splatnosti za rok 2004 v %

Graf 2 - Přehled pohledávek VHOS, a. s. v konkurzu a u soudu za rok 2004

Graf 3 - Přehled pohledávek VHOS, a. s. v konkurzu za rok 2004

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 – Přehled pohledávek VHOS, a. s. za rok 2004 v tis. Kč

Tab. 2 – Přehled pohledávek VHOS, a. s. v konkurzu a u soudu za rok 2004

Tab. 3 – Přehled pohledávek VHOS, a. s. v konkurzu za rok 2004

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Organizační struktura firmy VHOS, a. s.
- P II Smlouva o dodávce vody a odpadních vod pro obyvatelstvo.
- P III Smlouva o dodávce vody a odpadních vod pro právnické osoby.
- P IV Výroční zpráva za rok 2003.

